

door de wijze en den toon van bidden het meebidden mogelijk make. Daartoe nu is het eisch, dat men niet terstond met zijn gebed invalle, maar eenige oogenblikken van stilte late voorafgaan, opdat alle ruimer en gedruisch verstompe, en de ziel gelegenheid hebbe, om zulk te verzamelen en voor haar God te stellen. Te lang moet dat oogenblik van stilte niet gerekt. Dan toch leidt het af. Maar even althans moet er een heilig *selah*, een plechtige *pause* zijn, opdat eerst daarna het gebed aanvangt, zoo mag deze niet de toon der predikatie zijn, maar moet de toon der lofverheffing, of der smeking wezen. In de smeking langzaam en roerend, in de lofverheffing plechtig jubelend en meeslepend. Niet heel het gebed door één dreun, maar naar de deelen van het gebed zijn, voor elk der deelen de toon, die uit den aard der zaak eisch is.

KUYPER.

„Een molensteen aan zijn hals“

Maar zoo wie een van deze kleinen, die in mij gelooven, ergert, het ware hem nutter, dat een molensteen aan zijn hals gehangen, en dat hij verzonken ware in de diepte der zee. Matth. 18:6.

Jesus sprak lang niet altijd in zachte, teedere, innemende taal. Soms kon onze Heiland zich zeer kras en scherp uitlaten. Het »Sa tan, ga achter mij!" tegen Petrus, het »Wee u, gij adderegebroedsel!" tegen de Farizeën, en zoo ook hier, dat zeggen van een molensteen die aan den hals van den ergeraar moest gebonden worden, dienen tegen dat toeteljk zachte, waarin men zich Jesus' spreken soms voorstelt, een snijdend protest in.

Het ware toch moeilijk zich nog krasser en nog scherper en in nog heiliger toorn uit te laten, dan dat ge tot iemand zegt: »Men moest u een molensteen om den hals binden en u verdrinken in de diepte der zee."

Jesus kon niet altijd zacht blijven, en de engelstaal mocht niet duurzaam op zijn heilige lippen wonen.

Dat zou wel zoo geweest zijn, indien hij vóór den val in het paradijs ware verschenen, maar kon niet, nu hij verscheen op een aarde, die onder den vloek zuchtte, en onder menschen, in wier leven zich zoo menige duivelsche trek openbaarde.

Hij kwam, het is zoo, als de hemelsche Medicijnmeester, maar zegt niet reeds het spreekwoord, dat zachte medicijnmeesters de wonde ten doode laten voortetteren?

En was het dan niet natuurlijk, kon het anders, of, waar de tegenstelling zoo scherp stond als tusschen Jesus en zooveel aardse gemeenschap, daar moest ook in zijn toornend woord die tegenstelling scherp en vlijmend uitkomen?

Slechts dit zij opgemerkt, dat Jesus dat vlijmende, toornende woord nooit gebesigd heeft, om kwaad met kwaad te vergelden, om zich te wreken op wie hem persoonlijk deede, of om zich vrij te pleiten tegenover zijn belagers.

Dan zweeg Jesus, of sprak zacht en ernstig, of bad voor zijn lasteraars.

Maar als het gold de eere zijns Vaders te verdedigen, of voor de zijnen op te komen, of om de tegenstelling tusschen het koninkrijk der hemelen en het koninkrijk der wereld scherp te laten uitkomen, dan toornde hij in zijn woord, en vlijmde den zondaar tot diep in zijn hart.

Tegen wien nu heeft Jesus dat scherpe woord van den molensteen geslingerd?

Ge weet het, tegen den ergeraar. Tegen hem die ergernis gaf. Nader nog tegen hem, die een dezer kleinen, die in hem gelooiden, ergerde.

Het is dus van gewicht, wel in te zien, wat Jesus met dat ergernis bedoelt; wanneer iemand een geloovige ergert; en wie in den vollen diepen zin de *ergernis* is.

Immers, er heerscht op dit punt zeer stellig misverstand.

Van »ergeren" toch spreken wij allicht, zoodra een ander iets doet, dat ons hindert; dat niet overeenstemt met den regel van vrome gedraging die wij voor de ware houden; in het kort, zoo iemand zich niet naar onze geestelijke usantie voegt.

Nu leste men er wel op, dat zeer zeker het woord aanstoot of ergernis óók in dien zin gebruikt wordt, en ook in dien zin zonde kan zijn.

Ge leeft in uw kerk niet als een oliedrop die op de wateren drijft, maar als behorende tot de kerkelijke gemeenschap; en in dat kerkelijk leven komen allerlei usantien te pas, die volstrekt niet aan alle einden der aarde dezelfde zijn.

Van oudsher hebben zich die usantien of gewoonten in onderscheidene natien en in verschillende hemelstreeken verschillend ontwikkeld. Denk b.v. maar aan de verschillende wijze, waarop gebeden, gedoopt, Avondmaal gevierd wordt, en zooveel meer.

Denkt nu iemand: »Aan die vormen van mijn kerkelijke omgeving ben ik niet gebonden. Ieder is daarin vrij. En ook ik mag mij bij dat alles dus aanstellen, gelijk mij goed dunkt," dan verzaakt hij de liefde. Hij laat dan de willekeur van het eigen ik in het heilige indringen, en geeft door zijn optreden aan anderen aanstoot.

Aanstoot, omdat in het kerkelijk leven die vorm en die usantie nu eenmaal als aangenomen gold, en derhalve alles wat daarvan afwijkt, den eerbied breekt, de aandacht stoort, en zekeren indruk maakt van gemis aan eerbied voor het heilige.

Heel iets anders is het natuurlijk, als iemand in zijn kerkelijk leven een usantie vindt, die hij in beginsel afkeurt, waar hij om der consistentie wille niet mee kan medegaan, en waartegen hij zich alzoo uit overtuiging verzet. Dan toch kan juist de liefde tot het gemeenschapsleven tot afwijken noodzakelijk. Althans indien wie zoo doet, een wachter voor zijn hart zet, en niet valt in de strikken der verleiding, om door zekere vertooning zich boven anderen te verheffen.

Maar is zulk een beginsel, zulk een overtuiging, zulk een drang der conscientie niet aanwezig, en komt de zucht tot de afwijking voort uit *omwille* om zich naar de bestaande

usantie te schikken, of althans uit gemis aan eerbied voor ander overtuiging, dan wordt door zulk optreden zeer zeker ergernis, aanstoot gegeven, en lijdt de liefde schade.

Ons geloof is volstrekt niet enkel een geïsoleerd geloof, dat ieder voor zich zelf heeft. Ook ons geloof leeft in gemeenschap met ander geloof. De gemeenschap der heiligen mag niet verzaakt worden.

En alzoo is af te keuren elke willekeurige afwijking van de geldende usantie in het vrome leven, zoo ge weet dat dit op anderen atrend werkt.

En toch, het is niet die aanstoot, niet die ergernis, waartegenover Jesus zijn ontzettend woord van den molensteen plaatste.

Ge gevoelt dit zelf wel, als van zulk een aanstoot sprake is.

Zoo heerscht er b.v. merklijk geschil, van gevoelens over de gedragingen waartoe de Sabbatsviering ons verplicht. In de dagen van Luther en Calvijn dacht men hier eerst zoo overvrij over, dat menige vrome uit dien tijd soms met opzet op den dag des Heeren zelfs knechtelijken arbeid deed. De vroomste boeren zag men op den dag des Heeren hun koren of hun gras maaien.

Allens echter is men daarvan teruggekomen, en in Engeland is men zóoer in het andere uiterste overgeslagen, dat het in sommige Engelsche kringen zelfs niet voor geoorloofd geldt, op Zondag elkaar te bezoeken of bezoeken te ontvangen.

Ten onzen worstelen sinds twee eeuwen de vrijere en de meer gebonden usantie met elkander. Op de dorpen rijdt soms elke boer, die paard en wagen heeft, naar de kerk, terwijl in sommige steden het naar de kerk rijden zelfs aan een lichamelijk zwak prediker bij afstanden van een half uur en meer euvel wordt geduid.

Welnu, ook hierbij geldt de regel, dat wie liefheeft, zich meestal schikken zal naar de geestelijke usantie die in zijn kerkelijke omgeving geldt, en zich wachten zal vóór hetgeen daartegen aanstoot.

Maar toch, als er nu eens een doopvader is, die onnoodig op den dag des Heeren naar de kerk rijdt, dan zal toch niemand dezen aanstoot zoo hoog opnemen, dat hij deswege, zou oordeelen, dat zulk een doopvader een molensteen om den hals moest krijgen en verdrinken moest worden in de diepte der zee.

Zoo doet ge, dat er in zulk een geval wel zekere ergernis was, maar toch volstrekt niet ergernis in dien zin, dat nu Jesus' zeggen van den molensteen op hem toepasselijk is.

Zei Jesus nu: »Wie een dezer kleinen in *erge mate* ergert," dan zoudt ge nog kunnen denken, dat de molensteen eerst kwam, als de aanstoot zeer groot was.

Doch ook dit is niet het geval.

Jesus spreekt van een ergernis, waarop de molensteen altijd van toepassing is, en waarbij het verschil van grootere of kleinere ergernis wegvallt.

De ergernis, waar de molensteen bij hoort, is dan ook van een *heel ander soort*.

Die demonische ergernis komt niet dan bij uitzondering van de broederen, en in den regel van de wereld.

Daarom zegt Jesus vlak er op: »*Wee der wereld*," van de ergernissen, want het is noodzakelijk dat de ergernissen komen, doch we dien mensch, door welken de ergernis komt."

En in dien bangelen zin nu is ergernis al datgene waardoor een kind van God er toe zou gebracht worden, om aan zijn geloof te gaan vertwijfelen en zijn geloof te verliezen.

Ten einde toe kan dit proces natuurlijk nooit doorgaan. Want al zift ons Satan als de landman de tarwe, Christus bidt voor ons dat ons geloof niet ophoude, en daarom kan niets en niemand een kind van God ooit uit de hand des Vaders rukken.

Maar al kan een kind van God niet vervallen, wel terdege kan hij daarom toch vallen en afvallen, en soms voor langen tijd zelfs afvallen van zijn geloof.

En dit nu komt meest door de ergernis, en daarom is de schuld van den ergeraar zoo zwaar.

Denk b.v. aan de eeuw der harde Christenvervolging, toen zijn, ja velen standvastig gebleven en verwierden de martelaarskroon. Maar andere kinderen Gods vielen voor een tijdlang wel degelijk af. Daarbij lag de ergernis toen in het feit, dat men om zijn geloof met zijn leven bedreigd werd, en de ergeraar was toen de booze man, die tot deze bittere vervolging last gaf.

Zoo zijn er die iemand, die een kind van God om zijn geloof in zijn brood aantasten of achteruitzetten. En ook daarin triomfeert de één, maar bezwijkt de ander. En dan ligt de ergernis in de harde verzoeking, en is de ergeraar de man of vrouw die zulk een kind van God tusschen zijn brood en zijn geloof zet.

Er zijn er ook die een kind van God met spot en smaad achtervolgen en hem zedelijk dood verklaren, en allerlei twijfel in zijn ziel uitstorten. En ook daarbij blijft de één staan, maar valt de ander. En die hem vallen deed is de ergeraar.

Het zijn alleen de geloovigen die in dien zin geërgerd kunnen worden. Daarom zegt Jesus zoo bepalend: »*Wie een dezer kleinen, die in mij gelooven, ergert*." Van anderen geldt dit woord niet.

En op de vraag, vanwaar die ergernis als een stormwind tegen de geloovigen opkomt, moet altoos geantwoord: *Uit de wereld*, wij er staati: »*Wee der wereld van de ergernissen*."

Te gelooven in den Zoon Gods is niet een lichte zaak; maar een daad der ziel, die de *allerhoogste inspanning* vordert. Iets wat ge niet zoo merkt, zoolang ge met uw geloof in uw binnenkamer blijft, maar wat uitkomt zoodra de ure nadert dat uw geloof beproefd wordt als het goud, en daarom in de smeltkroes moet. Denk u maar, in wat ontzettende spanning het geloof van een Job kwam.

En nu is die beproeving in Gods bestel voor ons verordeneerd, omdat God machtig is om met de beproeving de meerdere genade te schenken, die er voor vereischt wordt.

Maar al is aldus de beproeving van Gods zijde verordeneerd, en al is het, gelijk Jesus zelf zegt, zelfs *noodzakelijk* dat ze *come*, toch heeft daarom geen mensch ooit het recht, een kind van God aan die proef te wagen.

*) Veel misverstand ware voorkomen, indien men voor den hinder, dien de één broeder den anderen door zijn afwijkende usantien of gedragingen aandoe, den naam van *aanstoot* had kunnen geven, en het woord *ergernis* alleen gebruikt ware voor hetgeen iemand schokt in of afbrengt van zijn geloof. Nu dit niet zoo geschied is, is het te meer zaak, op het verschil tusschen beide gedurig te wijzen.

En doet iemand dit nu, niet eens om te zien of zijn geloof wel van het echte goud is, maar met vijandschap tegen God en zijn volk in het hart, dan wordt zijn doen *midadig*.

Dan verkrijgt het in volken zijn het karakter van een *ergernis*, in den meest boezen zin van het woord.

En gelukt het hem dan een kind van God zóó aan te tasten, dat het werkelijk geheel of ten deele tot *verloochening* komt en van zijn geloof afvalt, dan is in het oog van Jesus *deze midadig* zoo gruwelijk, zoo ontzettend, dat hij die bad voor zijn moordenaren, dezen ergeraar den snoodsten dood waardig doemt, en in zijn snijdend woord den molensteen voor zijn hals bestemd heeft.

KUYPER.

Amsterdam, 24 Nov. 1893.

De ineensmelting.

Indien één ding op de Generale Synode van Dordrecht klaar en duidelijk is uitgekomen, dan was het wel de warme overtuiging, die niet slechts bij enkele, maar bij alle broederen op den voorgrond stond, dat onze vereeniging als een genadegifte Gods aan onze kerken en aan ons volk en vaderland — een van Hem afgebedene en door Hem verleende segen — tot elk prijs en vóór alle dingen moest worden gehandhaafd en bevestigd.

Door die overtuiging beziel, schreven ook wij, kort na de Generale Synode van Dordrecht, onze oproeping: *Wee met de A's en B's!*

Indien iets toch telkens en gedurig uitkomt, dan is het wel de ongeloflijk groote geestelijke schade, die nog steeds uit het *gedeelde* kerkelijk leven voortkomt.

In zeer groote steden gaat dit nog, omdat men elkaar daar *niet* den weg loopt. Hoe grootere de stad, hoe beter dat gaat. In Londen zou men eeuwen achtereen saam kunnen bestaan in eenzelfde stad, zonder bijna iets van elkaar te merken.

Edoch in kleine steden, en in kleine dorpen gaat dat zoo niet.

Laat ons toch onszelven niet misleiden. In zulke plaatsen is het terrein zoo eng, zoo klein, zoo beperkt. Men kent over en weer elkander bij naam. Men weet alles van elkander af. Men ziet en bespiedt elkanders gedragingen. In de families wordt door huwelijk en omgang het geschil ingedragen. De twee Bedienaren des Woords worden over en weer geëritiseerd of met warmte verdedigd. Bij een tuchtaak is de geïntimideerde al spoedig geneigd over te loopen. De bediening van den éénen leeraar kan worden vergeleken met die van den ander. De usantie van de één kerk wordt door de leden der andere kerk schuin aangezien omdat het hun usantie niet is. Kortom, schier elken dag en stellig iedere week, is er nu deze dan die kleinigheid, die tot allerlei bittering aanleiding geeft, en den vrede van Jeruzalem niet bevordert maar verstoort.

Dit maakt dan weer, dat men over en weer allerlei booze vermoedens tegenover elkander in het hart laat opkomen.

Ja, zoover gaat dit, dat men in de één kerk soms zekere algemeene opinie vindt, dat de leden der andere kerk geestelijk achterstaan en op het stuk van Gereformeerde belijdenis niet te zwaar wegen.

Zelfs is men er niet altijd tegen op zijn hoede, om over den geestelijken staat der anderen te gaan oordeelen, en zoo lijdt Gods kerk en de zielen lijden schaden, en worden met magerheid geslagen, en eens opgevliamd, kruipit dit booze vuur steeds verder voort.

Nu zit daarentegen in *saamleven* zulk een rijke genade.

Ook op de Generale Synode in Dordrecht heeft men dat gevoeld. Hoe langer men heeft was, hoe hartelijker de zin werd, en hoe meer men elkander lief kreeg.

Ja, er was ten slotte een gevoel, alsof men zeggen wilde: Konden we maar altoos hier samenblijven, welhaast zou elke wanaklank verstommen.

Juist daarom echter is het zoo dingend noodzakelijk, dat de ineensmelting der kerken ernstiger ter harte worde genomen.

De Generale Synode heeft het met zoovele woorden uitgesproken, dat dit gescheiden leven een *zondig leven* voor God is.

Nu volgt daaruit natuurlijk niet, dat daarom ieder in elke kerk in staat is, om op staanden voet aan dezen zondigen toestand een einde te maken.

Als lid ener kerk kan men niet alleen handelen, en hangt men af van de medewerking der broederen.

Maar, en hierop leggen we nadruk, de zin, de neiging, de aanrifting, de innerlijke prikkel moet er dan toch zijn en werken, om tot het uitbannen van dezen zondigen toestand te geraken.

En wat stellig niet mag, en wat niemand kan goedkeuren, is dat in zoo menige plaats nog altoos twee of drie kerken naast elkander staan, zonder dat de vraag: »Hoe zullen we één worden?" ook maar aan de orde komt.

En toch helaas, zoo is het feitelijk. Men gaat elk zijns wege. Men vindt dat apart leven veel aangenamer. Men zou het onaanneemlicher vinden, als men saam moest huizen. Nu blijft een ieder op zijn terrein, en doet men elk wat men goed vindt.

Dat men van *de kerk van Christus* is, dat de kerk van Christus één lichaam is, en dat in dit lichaam de één zoo niet over den ander mag oordeelen, wordt daarbij helaas, maar al te weinig gevoeld.

En daarom nu zouden we zoo gaarne *de liefde* opwekken. De liefde van de leden van het lichaam van Christus onderling. En in den gloed der heilige liefde zullen we, o, zoo gaarne, alle kerken in eenzelfde plaats ineensmelten.

Men heeft ons gezegd, dat we door die

ineensmelting onze eigen positie verzwakten. Dit rekende men dan zóó uit, dat bij ineensmelting op vele plaatsen, waar wel de vroegere Christelijke Gereformeerde kerk een predikant heeft, maar wij niet, voor ons een predikantspaas, en daarmee een stem op de Classis te loor gaat.

Nu we willen dit wel aannemen, maar haasten ons er bij te voegen, dat al zulke overlegging en berekening geheel vreemd aan ons hart is.

We zijn in geen genootschap, met aandeelhouders, wier stemmen men angstvallig berekent. We zijn in de kerk van Christus. Hij regeert. En mits wij, zonder vrees, of zonder aanzien des persoons, voor zijn waarheid en voor de heilige beginselen van zijn kerk optreden en strijd voeren, is het ons volmaakt onverschillig, of er stemmen te loor gaan.

Niet wij regeeren, maar Hij. Christus onze Koning.

Het deed ons daarom zoo weldadig aan, dat de twee Gereformeerde kerken te Amsterdam, voor wat haar aangaat, deze heilige zaak der ineensmelting niet hebben laten rusten, maar nu reeds met ernst ter hand genomen hebben.

Hieruit toch sprak heiliger drang en hooger plichtsbeset.

Want, gelijk we boven reeds opmerkten, in een zoo groote stad als Amsterdam doet de tweedheid betrekkelijk minder schade, dan in kleinere plaatsen. Plaatselijk kon dus de drang om ineen te smelten niet zoo sterk zijn.

Maar toch heeft men de zaak ter hand genomen, om Christus' wille.

Vrij is de weg natuurlijk nog wel niet; want juist bij de ineensmelting van zoo groote kerken is er, o, zooveel te vereenigen. Maar men is begonnen met niet op de bergen van moeilijkheden te zien, maar met de betuiging, dat het geloof machtig zou blijken, om ook deze bergen in het hart der zee te werpen, d. w. z. zoo te doen verdwijnen, dat ze nooit weer opzwezen.

Reeds nu is men dan ook al zoover, dat door beide kerkeraden, na vriendelijke persoonlijke ontmoeting, beiderzijds een commissie benoemd is, om de zaak te overwegen en voor te bereiden.

Ook persoonlijk is ons dit een oorsak van vreugde.

In meer afgelegen streken van ons land toch, heeft men, geheel ten onrechte, soms een voorstelling, alsof schrijver dezes, we weten niet wat, tegen de broederen van andere herkomst in het schild voerde.

Lasterende geesten hebben zulk een boos vermoeden hier en daar uitgestrooid, en zooda's het gaat, uit zulk lasterzaad schiet altoos eenig onkruid uit.

Hier in Amsterdam wonen we nu dichter bij elkander, en kan men veel beter over elkander oordeelen.

En in zooverre is het ons een voldoening, dat hier, waar men ons meer van nabij kent, en reeds sinds drie en twintig jaar onze werkzaamheid op allerlei gebied gadesloeg, van zulk boos vermoeden niet alleen geen sprake is, maar dat waarschijnlijk Amsterdam onder de groote kerken in de sake der ineensmelting voorop zal gaan.

Hoe het te Rotterdam, te Utrecht, en elders staat, kunnen we niet zeggen. Laat ons het beste hopen. Het heil van Christus' kerk roept er om.

Maar welk ook het verloop dezer zaak zij, laat ons toch over en weder alles verhinderen en wegnemen, waardoor in de gemeederen de liefde verkouden en de toorn op zou rijzen.

Natuurlijk, als de waarheid en de daaruit afgeleide beginselen in het spel komen, dan moet men over en weer zijn opinie zeggen; we zijn het aan elkaar verschuldigd, om niet te zwijgen, maar te spreken, en we overtuigd zijn, dat iets niet in den haak, en niet naar de weegschaal van het heilighdom is.

Dat moet men over en weer dan ook kunnen dragen; en wie dat niet dragen kon, zou geestelijk zondigen.

Maar in de wijze, en in den toon spreken zij een zoeken van elkander, en niet een afstoeten.

Het liefdevuur moet aangeblazen en niet gebluscht.

Zoo alleen kan de ineensmelting der kerken welhaast een feit door heel het land worden.

Gaat nu Amsterdam voor, en gelukt het in onze stad, waar de moeilijkheden het grootst zijn, die moeilijkheden, met de hulpe Gods, zegerend te boven te komen, dan zal de moed ook elders levendig worden, en zoo een *algemeene opinie* ontstaan, die een *Amen* uitsprekt op de uitspraak der Generale Synode, dat het, zooda's het nu is, niet blijven mag, wyl het *zondig* is voor God.

Opleiding en Theologie.

In veel meer, dan men bij den eersten oogopslag vermoeden zou, zijn we het eens; en hoofdzak is maar, dat men alle verkeerde voorstelling en boos vermoeden ten opzichte van elkander banne uit hoofd en hart.

Velen meenden, dat de pleitbezorgers voor het Kampener statu quo aan de wetenschap der Theologie haar eere en haar van God gegeven rechten wilden ontnemen, — en sie, thans blijkt van alle kant, hoe niemand op de vrije studie terugg wil komen, noch ook betwist, dat er wel terdege buiten de geïnstitueerde kerken Theologie gewoest is, gebloeid heeft, en nog kan bloeien.

Nu is het uit den aard der zaak ongelukkig veel waard, dat dit misverstand weggenomen, en aan dit boos vermoeden

elk recht van bestaan ontnomen is; want in dit één punt zit, welbezien, alles in.

Zoo begint men nu reeds meer algemeen in te zien, dat hetgeen er *zonder* een boom zijn kan, nooit van den boom als zoodanig kan komen. Een entomoloog, d. i. iemand die de prachtige wereld der insecten bestudeert, zal zijn onzelveheersbeestjes en schoone glimderken veelal op boomen of struiken vinden. Edoch hij vindt ze ook wel op een muur of op den naakte grond. En juist nu, omdat hij ze óók wel op boomen, maar *niet alleen* op boomen vindt, weet hij stellig en zeker, dat deze meest geliefde oeder der insecten niet uit den boom zelfden komen, maar hun oorsprong *buiten* den boom hebben.

En zoo nu is het natuurlijk ook met de Theologische wetenschap. Was deze alle eeuwen door nooit anders dan bij de geïnstitueerde kerk gevonden, zoo zou het vermoeden rijzen, dat ze uit de geïnstitueerde kerk opkwam en bij haar uitsluitend hoorde. Nu daarentegen stellig en zeker blijkt, dat de Theologische wetenschap eeuwenlang buiten de geïnstitueerde kerk geleefd en gebloeid heeft, en onze beide jongste Synoden erkend hebben, dat ze ook nu nog alzoó kan bloeien, nu spreekt het vanzelf, dat een Theologie, die ook *zonder* den kerkelijken boom er is, niet van den kerkelijken boom kan komen.

Omdat appelen van den appelboom komen, is het onmogelijk appelen te hebben, tenzij er een appelboom zij, waarvan zij ze plukt.

Werd dus de Theologische wetenschap van het ambt der geïnstitueerde kerken geplukt, dan kon er geen Theologie zijn, tenzij eerst dat ambt er was, om ze te leveren. Nu is er buiten de geïnstitueerde kerken *geen* kerkelijk ambt denkbaar, waarvan de Theologie zou komen. Is ze er nu toch, dan ziet een ieder in, dat ze niet gebonden is aan het ambt, en dat *derhalve* de Theologie, als wetenschap, niet in het kerkelijk ambt kan gefundeerd zijn.

Hiertegen is dan ook nog geen enkele bedenking geopperd, en we voorzien niet, dat ze zal komen, want er zijn logische waarheden, waartegen nu eenmaal niets in te brengen valt.

Edoch, op zulk een manier zou de Theologie van onder de kerken uitraken, en een booze macht tegenover de kerken kunnen worden. En daarom zegt een onbewust gevoel in de kerken, dat hiermee het laatste woord niet kan gegred zijn.

En dit is ook zoo.

Daarom moest er in de derde plaats op gewezen, dat de wetenschap der Theologie heel iets anders is dan de Theologie als *kennis Gods*, en dat de maintainering van en de beallassing over de geopenbaarde Godskennis, bij niemand anders dan bij de geïnstitueerde kerken staat. Haar zijn de woorden Gods toevertrouwd, zij, en niet de Theologische wetenschap, stelt de *leerstukken* vast. Zij, en niet de wetenschap, geeft en heeft een *belijdenis*. Zij, en niet de wetenschap, heeft recht van beslissing en uitspraak bij leerstellige geschillen. Zij, en niet de wetenschap, verkondigt het Woord met autoriteit van Christus' wege, en past het met autoriteit van Christus' wege toe.

Drie stellingen kunnen en mogen dus nu reeds als vrijwel vaststaande worden geponeerd.

Deze stellingen zijn:

I. De wetenschap der Theologie heeft buiten de geïnstitueerde kerken gebloeid, en kan dit volgens de Synodale uitspraken van Amsterdam en Dordrecht nog doen.

II. De wetenschap der Theologie, die ook *zonder* het kerkelijk ambt gebloeid heeft en nog kan bloeien, kan derhalve niet uit het kerkelijk ambt voortkomen.

En III. De Theologie, niet als wetenschap, maar in haar leerstellingen zin als *kennis Gods* genomen, is niet aan de wetenschap, maar aan de geïnstitueerde kerken toevertrouwd.

Ook hiermede echter is nog volstrekt niet genoeg gezegd, en daarom zij thans op een geheel andere zaak de aandacht gevestigd.

Al te veel namelijk heeft men uit het oog verloren, dat in onze Gereformeerde kerken het onderhavige verschil van gevoelens, niet zooverre over de *Theologische wetenschap*, als veel meer over de *Opleiding* liep. En deze twee nu zijn volstrekt niet hetzelfde.

In het accoord en beding, dat beiderzijds aanvaard werd, om tot vereeniging te komen, is volstrekt niet bepaald, dat de geïnstitueerde kerken in beginsel of uit beginsel geopen waren, om de Theologische wetenschap te beoefenen, maar *tot heel iets anders*.

Over de Theologische wetenschap is niets hoogenaan bepaald noch uitgesproken, dan alleen als bijkomstig bij de *Opleiding*.

Die *Opleiding*, dat was de hoofdzak. Daar ging het om. Daarover hebben de kerken zich over en weer uitgesproken. En ze hebben over en weer het beginsel aanvaard, dat de kerken voor die Opleiding een eigene, d. i. zelfstandige inrichting hebben moesten, tenminste voor wat de *Theologische Opleiding* betrof.

Is nu die *Opleiding* hetzelfde als de Theologische wetenschap?

Natuurlijk volstrekt niet.

Die *Opleiding* toch is een zaak die wel terdege de geïnstitueerde kerken, en haar alleen aangaat.

Die *Opleiding* is haar terrein, en daarover heeft zij, en zij alleen, te oordeelen. Dit volgt uit haar wezen als geïnstitueerde kerk. Immers als geïnstitueerde kerk moet zij de ambten in stand houden. Dus ook het ambt van Dienaar des Woords. En voor dit ambt is opzettelijke en afzonderlijke opleiding onafwijsbaar noodzakelijk.

Ward dit ambt is opzettelijke en afzonderlijke opleiding onafwijsbaar noodzakelijk.

Ward dit ambt is opzettelijke en afzonderlijke opleiding onafwijsbaar noodzakelijk.

Ward dit ambt is opzettelijke en afzonderlijke opleiding onafwijsbaar noodzakelijk.

Ward dit ambt is opzettelijke en afzonderlijke opleiding onafwijsbaar noodzakelijk.

Ward dit ambt is opzettelijke en afzonderlijke opleiding onafwijsbaar noodzakelijk.

Ward dit ambt is opzettelijke en afzonderlijke opleiding onafwijsbaar noodzakelijk.

Ward dit ambt is opzettelijke en afzonderlijke opleiding onafwijsbaar noodzakelijk.

Dit staat in

zaak, maar

bevel.

Op zichzelf dat Christus menschen, de had uitgesto Amos en me ook nu niet

In Art. VI ning wordt z lijkheid gere gelijke wijs ontbreken o ken de voorl zonder opzett zoo machtig te zijn toep minsten ond

Maar, en is thans nie Gereformeer Dienaren noo dat de Heel mannen voor